

Μεσημβρία (Νεότεροι Χρόνοι)

Summary :

Πόλη στα βουλγαρικά παράλια της Μαύρης θάλασσας, κοντά στον Πύργο. Κατοικούνταν κατά βάση από Έλληνες εμπόρους, γεωργούς και ψαράδες. Στο δεύτερο μισό του 19ου αιώνα παρήκμασε οικονομικά, αν και παρέμεινε αξιόλογο αστικό κέντρο. Στους διωγμούς του 1906 δε γνώρισε μεγάλες καταστροφές. Το 1925 η πλειονότητα των Ελλήνων της πόλης εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα.

Other Names

Несебър, Nesebăr

Geographical Location

Βουλγαρικά παράλια του Εύξεινου Πόντου

Historical Region

Ανατολική Ρωμυλία – Θράκη

Administrative Dependence

Νομός Πύργου

1. Εισαγωγικά

Η πόλη Μεσημβρία –Nesebăr (Несебър) στα βουλγαρικά– είναι λιμάνι σε μία βραχώδη χερσόνησο στον Εύξεινο Πόντο, 35 χλμ. βορειοανατολικά του [Πύργου](#). Κατά την Ελληνιστική περίοδο η [πόλη](#) άκμασε ως εμπορικό κέντρο ενώ διατήρησε, έως ένα βαθμό τουλάχιστον, τη σημασία της κατά τα [Βυζαντινά χρόνια](#). Το 14ο αιώνα πέρασε από βυζαντινά χέρια σε βουλγαρικά, ενώ για μια σύντομη περίοδο είχε καταληφθεί και από τους [Γενοβέζους](#). Λίγο πριν από την [Άλωση της Κωνσταντινούπολης](#), και συγκεκριμένα το Φεβρουάριο του 1453, κατακτήθηκε από τους Οθωμανούς. Τους επόμενους τέσσερις αιώνες η διοικητική της κατάσταση άλλαξε αρκετές φορές. Ήταν κέντρο του [καζά](#) της περιοχής ενώ αργότερα υπήχθη διοικητικά στον [καζά](#) της [Αγγιάλου](#). Η Μεσημβρία ήταν επίσης έδρα του [μητροπολίτη της Μεσημβρίας](#).

2. Οι Έλληνες της Μεσημβρίας

Κατά το Μεσαίωνα, ο πληθυσμός της Μεσημβρίας ήταν αποκλειστικά ελληνικός. Δε διαθέτουμε πληροφορίες για τον ακριβή αριθμό των κατοίκων της πόλης κατά τους πρώτους αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας. Αργότερα οι ξένοι που επισκέπτονταν την πόλη ανέφεραν διάφορους αριθμούς οι οποίοι συχνά ήταν αντιφατικοί. Στο τέλος του 18ου αιώνα, ο Wenzel von Brognard περιέγραψε τη Μεσημβρία ως πόλη με κυρίως ελληνικό πληθυσμό, 220 οικογενειών (επομένως περίπου 1.100 ατόμων). Εκτός από αυτούς υπήρχαν και λίγοι Τούρκοι (50 οικογένειες, περίπου 250 άτομα).¹

Σύμφωνα με τον C. Sayger, το 1829 κατοικούσαν στην πόλη 4.000 Έλληνες, 800 Τούρκοι και λίγοι Βούλγαροι.² Ωστόσο το ίδιο έτος, σύμφωνα με τον A.O. Duhamel, υπήρχαν στη Μεσημβρία 327 οικίες, στις οποίες διέμεναν 1.620 άτομα, εκ των οποίων 1.560 ήταν Έλληνες και 60 Τούρκοι.³

Κατά τις επόμενες δεκαετίες, ο πληθυσμός της πόλης μειώθηκε κυρίως λόγω των μεταναστεύσεων. Σύμφωνα με μια ρωσική στατιστική που πραγματοποιήθηκε στα χρόνια του Ρωσο-οθωμανικού πολέμου του 1877-1878, στη Μεσημβρία διέμεναν 1.700 Έλληνες.⁴ Μετά την προσάρτηση της αυτόνομης επαρχίας της Ανατολικής Ρωμυλίας στην Ηγεμονία της Βουλγαρίας το 1885, διαθέτουμε επίσημες πληροφορίες για τον αριθμό των κατοίκων της πόλης από τις απογραφές του πληθυσμού. Έτσι, το 1888 στη Μεσημβρία σε συνολικό πληθυσμό 1.739 ατόμων 1.503 ήταν Έλληνες.⁵ Πέντε χρόνια αργότερα, το 1893, ο αριθμός των κατοίκων της πόλης είχε αυξηθεί λίγο. Με βάση τη μητρική γλώσσα 98 ήταν Βούλγαροι και 1.633 Έλληνες.⁶ Στις αρχές του 20ού αιώνα, ο πληθυσμός της πόλης παρουσιάζει πολύ μικρή αύξηση, καθώς συνολικά οι κάτοικοι της Μεσημβρίας ήταν 1.870, από τους οποίους 1.671 ήταν Έλληνες και 115 Βούλγαροι (πάλι με βάση τη μητρική

Μεσημβρία (Νεότεροι Χρόνοι)

γλώσσα).⁷ Λίγο πριν από τα γεγονότα του 1906, και συγκεκριμένα το Δεκέμβριο του 1903, στην αναφορά του Έλληνα προξένου Φιλιππουπόλεως Ν. Φουντούλη καταγράφονται 1.750 Έλληνες στη Μεσημβρία, 73 εκ των οποίων είχαν ελληνική υπηκοότητα.⁸ Κατά τους μήνες του ανθελληνικού κινήματος, η πόλη δε γνώρισε μεγάλους διωγμούς και συνεπώς οι Έλληνες δε μετανάστευσαν μαζικά. Αμέσως μετά τους πολέμους του 1912-1918, ο ελληνικός πληθυσμός μειώθηκε λίγο και αυξήθηκε ο βουλγαρικός. Το 1920 οι Έλληνες ήταν 1.496 σε πληθυσμό 2.354 κατοίκων.⁹

Μετά το 1924 και τη συμφωνία για την ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας, στις 5 Αυγούστου και στις 5 Οκτωβρίου 1925 με το πλοίο «Γαβριέλα» το μεγαλύτερο μέρος των Ελλήνων της Μεσημβρίας εγκατέλειψε την πόλη και κατευθύνθηκε στην Ελλάδα. Οι περισσότεροι από αυτούς εγκαταστάθηκαν στη Νέα Μεσημβρία (288 οικογένειες), όπως και στο Κιλκίς, την Αθήνα, το Δερβένι Αλεξανδρούπολης και την Αλεξανδρούπολη. Στη Μεσημβρία έμειναν μόνο 92 ελληνικές οικογένειες.¹⁰

Δε γνωρίζουμε τον αριθμό των Ελλήνων κατοίκων της Μεσημβρίας για την περίοδο μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Φαίνεται ότι οι λίγοι Έλληνες που έμειναν αφομοιώθηκαν γρήγορα, κυρίως μέσω μεικτών γάμων με Βουλγάρους. Σύμφωνα με τις πληροφορίες των παραγόντων του τοπικού Ελληνισμού, σήμερα στην πόλη της Μεσημβρίας οι κάτοικοι ελληνικής καταγωγής υπολογίζονται σε 1.100 άτομα.¹¹

3. Τα πολιτικά γεγονότα κατά το 19ο αιώνα και στις αρχές του 20ού

Τα πολιτικά γεγονότα των αρχών του 19ου αιώνα που συγκλόνισαν τα Βαλκάνια επηρέασαν αναπόφευκτα και τη Μεσημβρία. Οι κάτοικοι της πόλης δεν έμειναν αμέτοχοι στην οργάνωση και τη διεξαγωγή της Ελληνικής Επανάστασης του 1821. Πολλοί Μεσημβρινοί συμμετείχαν στη [Φιλική Εταιρεία](#) – όπως οι Αναγνώστης Αυξεντιάδης, Αναστάσιος Κομνηνός, Σταμάτιος Κουμπάρης, Αλέξανδρος Κουμπάρης, Κυριάκος Κουμπάρης, Παναγιώτης Κουμπάρης. Πολλοί νέοι Έλληνες από τη Μεσημβρία συμμετείχαν και στο στρατό του Αλέξανδρου Υψηλάντη.¹²

Κατά το Ρωσο-οθωμανικό πόλεμο του 1828-1829 η Μεσημβρία καταλήφθηκε από το ρωσικό στρατό, ο οποίος έμεινε στην πόλη εννιά μήνες. Μετά την υποχώρησή του πολλοί κάτοικοι της πόλης, φοβούμενοι αντίποινα των Οθωμανών, έφυγαν μαζί με τους Ρώσους και [εγκαταστάθηκαν στη Βεσσαραβία](#) και την [Οδησό](#). Στη Μεσημβρία έμειναν, σύμφωνα με κάποιες πληροφορίες, μόνο επτά οικογένειες.¹³ Αργότερα, κάποιοι από τους μετανάστες επέστρεψαν στην πόλη, την οποία εποίκισαν επίσης Τούρκοι και Βούλγαροι από τα γύρω χωριά, όπως και έμποροι και μεσίτες από την [Κωνσταντινούπολη](#) και τα νησιά του Αιγαίου. Πάντως η πόλη παρέμεινε ερημωμένη, όπως φαίνεται και από τη μαρτυρία του Hermann von Moltke, ο οποίος επισκέφθηκε τη Μεσημβρία το 1836 και σημείωσε ότι μόνο το ένα τρίτο του πληθυσμού είχε μείνει σε αυτήν.¹⁴ Η ερήμωση της περιοχής επιτάθηκε ακόμα περισσότερο εξαιτίας επιδημιών πανώλης.

Η παρακμή της Μεσημβρίας συνεχίστηκε και μετά την αυτονομία των βουλγαρικών επαρχιών το 1878, οπότε και ιδρύθηκε η αυτόνομη επαρχία της Ανατολικής Ρωμυλίας, και ιδιαίτερα μετά το 1885 και την προσάρτηση της περιοχής στην Ηγεμονία της Βουλγαρίας. Οι σχέσεις της πόλης με τις αγορές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας περιορίστηκαν. Η πόλη υπήχθη διοικητικά στην Αγχίαλο και πολλοί από τους κατοίκους της για να επιβιώσουν μετανάστευσαν μαζικά στον Πύργο και σε άλλες μεγάλες πόλεις της Μαύρης Θάλασσας.¹⁵

Κατά την περίοδο του [ανθελληνικού κινήματος](#) το 1906 η Μεσημβρία δεν υπέστη τόσες ζημιές όπως η Αγχίαλος, για παράδειγμα. Ωστόσο, στις 31 Αυγούστου, οι μισοί κάτοικοι της πόλης εξαναγκάστηκαν από φόβο να υπογράψουν αναφορά με την οποία αναγνώρισαν τη [βουλγαρική εξουσία](#).¹⁶

4. Οικονομία της πόλης κατά το 18ο και 19ο αιώνα

Οι επαγγελματικές ασχολίες των κατοίκων της Μεσημβρίας συνδέονταν με τη θάλασσα ([εμπόριο](#), [αλιεία](#), ναυπηγική). Το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τους ξένους –κυρίως στρατιωτικούς που περνούσαν από τις περιοχές της Μαύρης θάλασσας–

Μεσημβρία (Νεότεροι Χρόνοι)

εστιαζόταν ωστόσο στο λιμάνι της πόλης, το οποίο είχε στρατηγική σημασία. Για τους ντόπιους όμως το λιμάνι ήταν σημαντικό κυρίως για την εμπορική του βαρύτητα. Το βασικό εμπόρευμα ήταν η ξυλεία και αργότερα, καθώς αναπτυσσόταν η ναυπηγική, τα ξύλινα εξαρτήματα για τα πλοία, κυρίως για τις χώρες του κάτω Δούναβη, τα οποία μεταφέρονταν μέσω της πόλης Σιλίστρια.¹⁷ Στη Μεσημβρία κάθε χρόνο κατασκευάζονταν 80-100 πλοία, σύμφωνα με τις πληροφορίες του W. von Brognard.¹⁸ Άλλο ένα σημαντικό εμπόρευμα που εξαγόταν ήταν τα δημητριακά. Οι μεγαλύτεροι έμποροι είχαν υπό τον έλεγχό τους σημαντικό μέρος του εμπορίου δημητριακών στη [Δοβρουτσά](#) και στις περιοχές των βαλκανικών παραλίων της Μαύρης Θάλασσας. Μέχρι τα μέσα του 19ου αιώνα, οι έμποροι από τη Μεσημβρία είχαν γραφεία στις πόλεις του κάτω Δούναβη και της νότιας Ρωσίας και διατηρούσαν στενές σχέσεις με την πόλη καταγωγής τους. Από τα τέλη ωστόσο του 19ου αιώνα, η σημασία της πόλης και της εμπορικού στόλου της μειώθηκε.¹⁹

Σημαντική θέση στη ζωή των κατοίκων της Μεσημβρίας κατείχε επίσης η αλιεία. Έως τα μέσα του 19ου αιώνα, οι ψαράδες της πόλης αλιεύαν μεγάλες ποσότητες παλαμίδας, σκουμπριού, καλκανιού, μέρος από τα οποία πωλούνταν σε όλες τις αγορές της νότιας Βουλγαρίας. Μετά τη μεγάλη μείωση του πληθυσμού στα τέλη της τρίτης δεκαετίας του 19ου αιώνα, η αλιεία, όπως και όλες οι πηγές βιοπορισμού που είχαν σχέση με τη θάλασσα, κατέρρευσε και ικανοποιούσε μόνο τις ανάγκες των ντόπιων.²⁰ Πιθανότατα όμως η παρακμή αυτή είχε ξεκινήσει νωρίτερα, αφού τη δεκαετία του 1820 ο Α.Ο. Duhamel, σε στατιστικό πίνακα της Ρωμυλίας που είχε συντάξει, σημείωσε ότι το μεγαλύτερο μέρος των κατοίκων συμμετείχε στην κατασκευή των πλοίων και στη μεταφορά των επιβατών, ενώ η αλιεία δεν είναι αναπτυγμένη.

Γύρω από την πόλη υπήρχαν αμπέλια, από τα οποία παράγονταν μεγάλες ποσότητες κρασιού.²¹ Το γεγονός αυτό ως ένα βαθμό αντιφάσκει με τα στοιχεία του Charles de Peyssonnel, κατά το τελευταίο τέταρτο του 18ου αιώνα, ο οποίος περιέγραψε τη Μεσημβρία ως μικρό ελληνικό χωριό το οποίο ήταν γνωστό για το κρασί κατώτερης ποιότητας που παρήγε.²²

5. Η ελληνική εκπαίδευση

Μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα, η [εκπαίδευση](#) στη Μεσημβρία δεν είχε ξεπεράσει το επίπεδο των εκκλησιαστικών σχολείων. Το 1818 η ελληνική κοινότητα της Μεσημβρίας απέκτησε ελληνικό σχολείο με τη σημαντική δωρεά του [Αλέξανδρου Κουμπάρη](#), πλούσιου Έλληνα εμπόρου από την Οδησό. Παρά τη δωρεά του Κουμπάρη η οικονομική κατάσταση του σχολείου ήταν δυσχερής ακόμα και μετά την Ελληνική Επανάσταση. Τα προβλήματα αντιμετωπίστηκαν το 1856, μετά τον Κριμαϊκό πόλεμο, όταν πάλι ο Κουμπάρης κληροδότησε 150.000 ρούβλια και τα εισοδήματα από μερικά σπίτια στην Οδησό.²³ Για δεκαετίες αυτό ήταν το μοναδικό σχολείο στην πόλη. Το 1878 όμως στη Μεσημβρία, εκτός από την αστική σχολή αρρένων, υπήρχε και παρθενγωγείο.²⁴

Στα τέλη του 19ου και τις αρχές του 20ού αιώνα, στη Μεσημβρία εξακολούθησαν να λειτουργούν, παρά τις οικονομικές και άλλες δυσκολίες, το αστικό σχολείο (πεντατάξιο ή εξατάξιο) και το παρθενγωγείο. Σε αυτά προστέθηκε και ένα νηπιαγωγείο, το οποίο λειτούργησε μέχρι το 1906.²⁵

Μετά τα γεγονότα του 1906, το ελληνικό σχολείο καταλήφθηκε από τους Βουλγάρους. Μετά την εφαρμογή του νόμου «Περί δημοσίας εκπαιδύσεως» που ψηφίστηκε το 1891, σύμφωνα με τον οποίο τα παιδιά των Βούλγαρων υπηκόων των διάφορων χριστιανικών δογμάτων όφειλαν να λαμβάνουν προκαταρκτική εκπαίδευση στη βουλγαρική γλώσσα,²⁶ ελληνικό σχολείο στη Μεσημβρία δεν υπήρχε. Το 1912 το Υπουργείο Παιδείας αποφάσισε να επιτραπεί η εκλογή των σχολικών επιτροπών έπειτα από αιτήσεις μερικών ελληνικών κοινοτήτων. Εκλέχτηκε επιτροπή και στη Μεσημβρία, τα μέλη της οποίας ήταν πέντε από τους πιο πλούσιους και μορφωμένους Έλληνες της πόλης. Η επιτροπή αυτή ήταν μία από τις μόνο τρεις που εγκρίθηκαν από το Υπουργείο της Παιδείας,²⁷ αλλά δε διαθέτουμε πληροφορίες για το αν κατόρθωσε να ανοίξει πάλι το ελληνικό σχολείο στην πόλη.

Ο προαναφερθείς Α. Κουμπάρης ταξίδευε συχνά στην Ευρώπη και έφερνε από εκεί διάφορα βιβλία στην ελληνική και τη λατινική γλώσσα. Η σχολική βιβλιοθήκη ιδρύθηκε το 1818, όταν ο Κουμπάρης δώρισε 600 τόμους στους οποίους αναγράφεται: «**Αφιέρωμα Ἀλεξάνδρου Δημητρίου Κουμπάρη τῆ ἐ ν Μεσημβρία σχολῆ 1818 Μαρτίου 22**».²⁸ Αργότερα ο

Μεσημβρία (Νεότεροι Χρόνοι)

Κουμπάρης εμπλούτισε τη βιβλιοθήκη με νέες δωρεές: το 1858 δώρισε 204 τόμους και το 1859 ακόμα 411. Στη βιβλιοθήκη υπήρχαν πολλές σπάνιες εκδόσεις των έργων του Στράβωνα, του Πλουτάρχου, του Αριστοτέλη, διάφορα ευρωπαϊκά έργα στα γαλλικά, τα λατινικά και τα ιταλικά, όπως και χειρόγραφα. Το 1881 κυρίως ως αποτέλεσμα των ζημιών κατά τη διάρκεια του Ρωσο-οθωμανικού πολέμου, στη βιβλιοθήκη έμειναν μόνο 600 βιβλία. Κατά τις επόμενες δεκαετίες όμως η συμπλήρωσή της συνεχίστηκε και το 1906 διέθετε 3.000 τόμους.²⁹ Αργότερα η βιβλιοθήκη καταστράφηκε. Πιθανότατα ένα μέρος των βιβλίων το πήραν μαζί τους οι Έλληνες που εγκατέλειψαν τη Μεσημβρία. Σήμερα περίπου 60 από αυτά τα πολύτιμα βιβλία, το παλιότερο από τα οποία χρονολογείται από το 1515, βρίσκονται στην Εθνική Βιβλιοθήκη των Αγίων Κυρίλλου και Μεθοδίου στη Σόφια, αποτελώντας την ιδιαίτερη «μεσημβρινή συλλογή». Μαζί με τη βιβλιοθήκη στη Μεσημβρία λειτουργούσε και αρχαιολογική συλλογή, η οποία αποτέλεσε τη βάση του σημερινού αρχαιολογικού μουσείου της πόλης.

6. Σύλλογοι

Στη Μεσημβρία κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα συστάθηκαν δύο [ελληνικοί σύλλογοι](#), οι οποίοι είχαν ευρύτερο φιλεκπαιδευτικό χαρακτήρα. Το 1881 ως «προπολλού ιδρυθείσα» εμφανίζεται η «Φιλελεμονεκπαιδευτική Αδελφότητα», μέλη της οποίας κατάγονταν και από τη γειτονική Αγχιάλο. Η δραστηριότητα του φιλεκπαιδευτικού συλλόγου «Ορφεύς», ο οποίος λειτουργούσε το 1906, είναι άγνωστη.³⁰

Οι παραδόσεις της ελληνικής πολιτισμικής ζωής συνεχίστηκαν δεκαετίες αργότερα. Μετά την πολιτειακή αλλαγή του 1989, η πρώτη επιτυχής απόπειρα για σύσταση ελληνικού πολιτιστικού συλλόγου έγινε στη Μεσημβρία. Ο σύλλογος για την πολιτιστική και ανθρωπιστική συνεργασία μεταξύ των Βουλγάρων και των Ελλήνων πολιτών «Μεσημβρία» απέκτησε άδεια λειτουργίας στις 12 Φεβρουαρίου 1992, και έχει βασικούς σκοπούς την ανάπτυξη και εδραίωση των παραδοσιακών φιλικών σχέσεων μεταξύ Βουλγαρίας και Ελλάδας και των πολιτισμικών επαφών, όπως και την ανταλλαγή επιτευγμάτων, εμπειρίας και πληροφοριακού υλικού μεταξύ βουλγαρικών και ελληνικών μουσείων, πολιτισμικών και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.³¹ Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται και στα μαθήματα ελληνικής γλώσσας.

7. Οι εκκλησίες της Μεσημβρίας

Οι ξένοι που επισκέφτονταν την πόλη εντυπωσιάζονταν πάντοτε και από την αρχαία ιστορία της, τα ίχνη της οποίας ήταν ορατά και δύο χιλιάδες χρόνια μετά την ίδρυση της ελληνικής αποικίας. Ιδιαίτερο θαυμασμό προκαλούσαν οι πολυάριθμες [εκκλησίες στη Μεσημβρία](#). Ο W. Von Brognard περιέγραψε τα αρχαία ερείπια, απομεινάρια των περασμένων μεγαλείων. Κατά την επίσκεψή του στην πόλη υπήρχαν 13 εκκλησίες και σε αυτές φυλάσσονταν παλιές εικόνες 800 ετών.³²

Σήμερα στη Μεσημβρία σώζονται εξ ολοκλήρου ή μερικώς περισσότερες από 40 εκκλησίες. Οι πιο πολλές είναι μεσαιωνικές. Στην ουσία, κατά την οθωμανική περίοδο οι αρχές επέτρεψαν την οικοδόμηση μιας μόνο εκκλησίας, της Αναλήψεως, η οποία είναι γνωστή σήμερα ως εκκλησία του Αγίου Σπας. Χτίστηκε και αγιογραφήθηκε το 1609 στα χρόνια του μητροπολίτη Κυπριανού και με τη συνδρομή του ντόπιου ευεργέτη Θεοδόσιου Καπαδούκα. Η εκκλησία είναι μικρή και παρομοίως με άλλες εκκλησίες της ίδιας εποχής, είναι ημιυπόγεια, με μικρά παράθυρα, χωρίς θόλο και καμπαναριό, έτσι ώστε να μη διαφοροποιείται από τα γύρω κτήρια. Στο εσωτερικό της όμως όλοι οι τοίχοι ήταν αγιογραφημένοι και οι τοιχογραφίες σώζονται έως σήμερα. Στην εκκλησία αυτή φυλασσόταν και η επιτύμβια στήλη της Βυζαντινής πριγκίπισσας Καντακουζηνής Παλαιολογίνας, η οποία μετά το θάνατό της το 1441 θάφτηκε στην Παλιά Μητρόπολη (στην εκκλησία της Αγίας Σοφίας). Μολονότι οι άλλες εκκλησίες στην πόλη είναι παλιότερες, οι πιο όμορφες τοιχογραφίες και εικόνες τους είναι από την οθωμανική περίοδο. Η πιο σημαντική είναι η εκκλησία του Αγίου Στεφάνου, γνωστή επίσης ως Νέα Μητρόπολη, η οποία αγιογραφήθηκε το 1599.

Η πλούσια πολιτιστική και ιστορική κληρονομιά της Μεσημβρίας συντέλεσε, ώστε να ονομαστεί «πόλη-μουσείο» το 1956. Το 1983 η πόλη συμπεριλήφθηκε στον κατάλογο της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της ΟΥΝΕΣΚΟ. Σήμερα η Μεσημβρία είναι ένα από τα πιο φημισμένα τουριστικά κέντρα της Βουλγαρίας.

Μεσημβρία (Νεότεροι Χρόνοι)

1. Ников, П., “Едно неизвестно описание на българския черноморски бряг от 18 век”, *Годишник на Софийския университет – Историко-филологически факултет* 28:3 (1931), σελ. 16.
2. *Френски пътеписи за Балканите XIX век 2* (София 1981), σελ. 191.
3. *Руски пътешественици по българските земи XVII-XIX век* (София 1986), σελ. 146.
4. Никитин, С.А., *Очерки по истории южных славян и русско-балканских связей в 50-70 годах XIX века* (Москва 1970), σελ. 27.
5. *Резултати от преброяване на населението в Северна и Южна България на 01.I.1888. Бургаски окръг 1* (София 1888), σελ. 53.
6. *Резултати от преброяване на населението на Княжество България на 1.I.1893, Окръг Бургас 1* (София 1893), σελ. 40-41.
7. *Резултати от преброяване на населението на Княжество България на 31.XII.1900, Окръг Бургас 1* (София 1900), σελ. 44-45.
8. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 224.
9. *Резултати от преброяване на населението в царство България на 31.XII.1920. Окръг Бургас 1* (София 1928).
10. Βακαλόπουλος, Α. – Μαραβελάκης, Μ., *Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης* (Θεσσαλονίκη 1955), σελ. 274.
11. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 101.
12. Βακαλόπουλος, Α. – Μαραβελάκης, Μ., *Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης* (Θεσσαλονίκη 1955), σελ. 274.
13. Тонев, В., *Българското Черноморие през Възраждането* (София 1995), σελ. 50.
14. Κωνσταντινίδης, Μ., «Η Μεσημβρία παρ’ Ευξείνω», *Αρχεῖον του θρακικού λαογραφικού και γλωσσολογικού θησαυρού* 21 (1956), σελ. 22.
15. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 243.
16. Βαλσαμίδης, Π., «Πρόσφυγες από την Ανατολική Ρωμυλία στην Αδριανούπολη και το Δεδέαγατς (Αλεξανδρούπολη) κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού αγώνα», *Επιστημονικό συνέδριο Μακεδονικός Αγών. 100 χρόνια από τον θάνατο του Παύλου Μελλά. Θεσσαλονίκη, 12-12 Νοεμβρίου 2004* (2006), σελ. 265.
17. Щерионов, Щ., *Южното Черноморие през Възраждането (стопанско-историческа характеристика)* (София 1999), σελ. 151.
18. Ников, П., “Едно неизвестно описание на българския черноморски бряг от 18 век”, *Годишник на Софийския университет – Историко-филологически факултет* 28:3 (1931), σελ. 16.
19. Щерионов, Щ., *Южното Черноморие през Възраждането (стопанско-историческа характеристика)* (София 1999), σελ. 157.
20. Щерионов, Щ., *Южното Черноморие през Възраждането (стопанско-историческа характеристика)* (София 1999), σελ. 132.

Μεσημβρία (Νεότεροι Χρόνοι)

21. *Руски пътеешественици по българските земи XVII-XIX век* (София 1986), σελ. 146.
22. *Френски пътеписи за Балканите XV- XVII век 1* (София 1975), σελ. 306.
23. Тонев, В., *Българското Черноморие през Възраждането* (София 1995), σελ. 161.
24. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 271.
25. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 289.
26. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 276.
27. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 301.
28. Стоянов, М., "Несебърската сбирка от гръцки старопечатни книги в Народната библиотека Кирил и Методи", *Известия на народната библиотека „Кирил и Методиј“ VII* (1967), σελ. 256.
29. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 354.
30. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 396.
31. Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), *Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού* (Θεσσαλονίκη 1999), σελ. 117.
32. Ников, П., "Едно неизвестно описание на българския черноморски бряг от 18 век", *Годишник на Софийския университет – Историко-филологически факултет* 28:3 (1931), σελ. 16.

Bibliography :

	Μαραβελάκης Μ., Βακαλόπουλος Α., <i>Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή της Θεσσαλονίκης</i> , Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1955
	Κοτζαγεώργη, Ξ. (επιμ.), <i>Οι Έλληνες της Βουλγαρίας. Ένα ιστορικό τμήμα του περιφερειακού ελληνισμού</i> , Θεσσαλονίκη 1999, Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου
	Ников П., "Едно неизвестно описание на българския черноморски бряг от XVIII век", <i>Годишник на Софийския университет – Историко-филологически факултет</i> , 28:3, 1931, 1-60
	Тонев В., <i>Българското Черноморие през Възраждането</i> , София 1995
	Щерионов Щ., <i>Южното Черноморие през Възраждането (στοпанско-историческа характеристика)</i> , София 1999

Μεσημβρία (Νεότεροι Χρόνοι)

	Никитин С.А. , <i>Очерки по истории южных славян и русско-балканских связей в 50-70 годах XIX века</i> , Москва 1970
	Стоянов М. , "Несебърската сбирка от гръцки старопечатни книги в Народната библиотека Кирил и Методий", <i>Известия на народната библиотека „Кирил и Методий“</i> , VII, 1967, 255-280

Webliography :

	Ensemble "Slanchev Bryag" http://nessebar-folk.com/home/index.php?id=118
	The ancient Nessebar http://www.ancient-nessebar.com/site/?cat=0

Glossary :

	Βουλγαρικό ζήτημα, το Ο αγώνας των Βουλγάρων για εκκλησιαστική αυτονομία. Οι Βούλγαροι διεκδικούσαν, ήδη από την πέμπτη δεκαετία του 19ου αιώνα, τη σύσταση αυτόνομης εκκλησίας (εξαρχία), που θα διατηρούσε μόνο τυπικούς δεσμούς με το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Η κίνηση των Βουλγάρων, που είχε κατά καιρούς την υποστήριξη της Ρωσίας, υπονόμει, όπως είναι φυσικό, τη θέση του Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως και γι' αυτό συνάντησε την έντονη αντίδρασή του. Έπειτα από μακροχρόνιες διαπραγματεύσεις και αφού οι προσπάθειες συμβιβασμού απέτυχαν, η Πύλη εξέδωσε το 1870 φερμάνι με το οποίο αναγνώριζε την ύπαρξη βουλγαρικής εξαρχίας, παρότι το Πατριαρχείο στην τοπική σύνοδο του 1870 την αποκήρυξε ως αιρετική (εθνοφυλετισμός). Όπως είναι εύλογο, ο αγώνας των Βουλγάρων για εκκλησιαστική χειραφέτηση δεν είχε κατ' ουσίαν θρησκευτικό χαρακτήρα, αλλά συνδεόταν με την ανάδυση του βουλγαρικού εθνικισμού, ενώ είχε και σαφείς πολιτικές συνδηλώσεις (βουλγαρική πολιτική ανεξαρτησία).
	καζιάς, ο Η βασική και κατώτερη βαθμίδα της οθωμανικής επαρχιακής διοίκησης. Περιλάμβανε την άμεση περιφέρεια μιας πόλης ή κομόπολης. Στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο ταυτίζεται με το καϊμακαμλίκι.

Sources

Резултати от преброяване на населението в Северна и Южна България на 01.I.1888. Бургаски окръг 1 (София 1888).

Резултати от преброяване на населението на Княжество България на 1.I.1893, Окръг Бургас 1 (София 1893).

Резултати от преброяване на населението на Княжество България на 31.XII.1900, Окръг Бургас 1 (София 1900).

Резултати от преброяване на населението в царство България на 31.XII.1920. Окръг Бургас 1 (София 1928).

Френски пътеписи за Балканите XV- XVII век 1 (София 1975).

Френски пътеписи за Балканите XIX век 2 (София 1981).

Руски пътешественици по българските земи XVII-XIX век (София 1986).